"ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ કડીની કામગીરીનો એક આર્થિક અભ્યાસ"

"An Economics Study on Agricultures Produce Market Committee Kadi

લઘુશોધ નિબંધ

By
JADAV HIRALBA ARJUNSINH
M.A. SEM-III - ECONOMICS
ROLL NO. : 25

Guide
Dr. Hinaben M. Patel
(M.A., M.Phil., Ph.D.)
Principal
Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

" ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ કડીની કામગીરીનો એક આર્થીક અભ્યાસ"

" An Economics Study on Agricultures Produce Market Committee Kadi "

લઘુશોધ નિબંધ

By

JADAV HIRALBA ARJUNSINH

(MA Sem – 3 ECONOMIC)

ROLL No. : 25

Seat No. 4116

Guide

Principal Dr. Hinaben M.Patel

(M.phil., Ph.D)

Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૧

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે જાદવ હીરલબા એ. દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુશોધ નિબંધ " ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ કડીની કામગીરીનો એક આર્થીક અભ્યાસ " તેમનું મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કર્યા છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ.એ અભ્યાસના ભાગ રૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પ્રમાર્શન મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરેલ છે.

તારીખ :- 17/2/2021

સ્થળ:- કડી

માર્ગદર્શકની સહી :-

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715,

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે, પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ " ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ કડીની કામગીરીનો એક આર્થીક અભ્યાસ" લઘુશોધ નિબંધ રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથ સૂચિમાં નીદ્ર્ષ્ટિ સંદર્ભ ગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરેલ છે. એમાં આવતી નિરૂપણો અને નિષ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટેની જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ :- 17-02-2021

સંશોધક

સ્થળ :-કડી

જાદવ હિરલબા એ.

ઋણ સ્વીકાર

શિક્ષણનું ક્ષેત્ર અનેક ઘણું વિશાળ છે. તેમાં જેટલા અંશે સંશોધન થાય તેટલા ઓછા છે. તેથી જોઇ શકાય કે શિક્ષણ ક્ષેત્રે અનેક સંશોધન થઇ રહ્યા છે. પ્રસ્તુત સંશોધન પણ આવા સંશોધનની હારમાળાની એક કડી છે. એમ.એના અભ્યાસની જરૂરિયાતના ભાગરૂપે એક સંશોધન કાર્ય કરવું જરૂરી છે. સમાજમાં ઘણી સમસ્યાઓ એવી છે કે જેના અભ્યાસથી પ્રાપ્ત માહિતીના આધારે સમાજને સરકારને અને ઉત્તરદાતા ને ઉપયોગી માહિતી આપી શકાય તે હેતુ માટે તૈયાર કરેલ લઘુશોધ નિબંધ રજુ કરતા આનંદની લાગણી અનુભવું છે.

ઘણા બધા કાર્યોનો બોજ હોવા છતાં જેમને સહાયને માટે સતત પ્રેરણાને ક્ષેત્ર વહેવડાવ્યા છે. તેવા અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરુજી તેમજ માર્ગદર્શક શ્રી ડૉ. હીનાબેન પટેલ મેડમને હું કેમ ભૂલી શકું તેમજ તેમણે ઝીણવટ ભરી દેખરેખ રાખી માર્ગદર્શક પૂરું પાડવા ભડલ હું તેમની અત્યંત ઋણી છું. તેમજ માર્કેટયાર્ડમાં એકાઉન્ટર શ્રી મહેશ્વરી ભગવાન દાસ સાહેબ નો ઋણી છે.

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પાન નં.
૧	**વિષય પ્રવેશ** • પ્રસ્તાવના • સમસ્યાકથન • અભ્યાસના હેતુઓ • અભ્યાસની પરિકલ્પના • સંશોધન પધ્ધતિ • પ્રકરણની રૂપરેખા	
૨	**સંદર્ભ સાહિત્ય** • પ્રસ્તાવના • જી.એસ.ભલ્લા • વી.એન.કોઠારા • કલા રાની ૧૯૭૬ • કાન્તા અહુજા	
૩	**ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિનો અભ્યાસક્ષેત્રનો પરિચય** • પ્રસ્તાવના • ભારતમાં માર્કેટયાર્ડનો ઉદ્દ્ભવ અને વિકાસ • ગુજરાતમાં માર્કેટયાર્ડનો ઉદ્દ્ભવ અને વિકાસ • કડી તાલુકાની ભૌગોલિક સ્થિતિ • કડી ખેતીવાડી નિયંત્રિત બજાર	

પ્રકરણ – ૧
વિષય પ્રવેશ

પ્રસ્તાવના

પ્રો. ટી. ડબલ્યુ શુલ્ટઝનાં મતે.........

"ખેતીને દેશના વિકાસ માટે શક્તિશાળી એજન્સી બનવવા માટે કોઈ શંકાનું સ્થાન નથી. ખેડૂતોને માર્ગદર્શન અને વળતર આપવાના પ્રોત્સાહનો ચાવીરૂપ પરિબળ છે. જો મૂડીરોકાણ અંગેની તકો અને કાર્યક્રમ પ્રોત્સાહનો ઉપલબ્ધ થઇ શકે તો.......

'ખેડૂતો માટીમાંથી સોનુ પેદા કરી શકે.'

ભારત એ ખેતીપ્રધાન દેશ છે. ભારતીય અર્થતંત્રમાં ખેતીક્ષેત્ર સંકળાયેલ છે. જયારે માત્ર ૩૦% વસ્તી બીજા અન્ય વિવિધ ક્ષેત્રોમાં રોકાયેલી છે. તેમજ ભારતની રાષ્ટ્રીય આવકમાં ૨૭% હિસ્સો ખેતીનો છે. રોજગારમાં ૬૪% હિસ્સો તેમજ નીકાશોમાં ખેતપેદાશોનો હિસ્સો અગત્યનો છે. ભારતની કુલ વસ્તીના ૭૨.૨૨ % વસ્તી ગામડામાં અને ૨૭.૭૮ % વસ્તી શહેરી વિસ્તારમાં વસવાટ કરે છે. ગામડામાં મોટા ભાગના લોકો ખેતી અને ખેતી સાથે સંકળાયેલા વિવિધ રોજગારીમાં સંકળાયેલા હોય છે. ભારત જેવા ખેતી અને ખેતી સાથે સંકળાયેલા હોય છે. ભારત જેવા ખેતીપ્રધાન દેશમાં આર્થીક વિકાસની પ્રક્રિયામાં ખેતી

"કડી તાલુકામાં દુધસાગર ડેરીમાં કામ કરતી મહિલાઓનો આર્થિક - સામાજિક પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ"

"Study of Socio-Economic Status of Women Working in Dudhsagar Dairy in Kadi Taluka"

લઘુશોધ નિબંધ

By
MAKWANA NIKITA
M.A. SEM-III - ECONOMICS
ROLL NO. : 26

Guide
Dr. Hinaben M. Patel
(M.A., M.Phil., Ph.D.)
Principal
Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

" કડી તાલુકામાં દૂધસાગર ડેરીમાં કામ કરતી મહિલાઓનો આર્થિક – સામાજિક પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ"

"Study of Socio-Economic Status of Women Working in Dudhsagar Dairy in Kadi Taluka"

લઘુશોધ નિબંધ

BY

MAKWANA NIKITA

(M.A. ECONOMIC SEM- III)

SEM – 3

ROLL NO. 26

Seat No. (4120)

GUIDE

Dr. Hinaben M. Patel

M.A., M.Phil., Ph.D.

Principal

Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે મકવાણા નિકીતા માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ માં વર્ષ ૨૦૨૦- ૨૦૨૧ વિદ્યાર્થી છે. જેઓ એ "કડી તાલુકામાં દૂધ સાગર ડેરીમાં કામ કરતી મહિલાઓનો અભ્યાસ" કડી શહેરમાં સંદર્ભમાં" વિષય પર લઘુશોધ નિબંધ માર્ગદર્શન હેઠળ તૈયાર કરેલ છે.

આ અગાઉ આ વિષય ઉપર અથવા આજ પ્રકારનો લઘુશોધ નિબંધ અન્ય કોઇ યુનીવર્સીટીમાં તેમને રજુ કરેલ નથી આ લઘુશોધ નિબંધનું કાર્ય તેમને પોતાના મૌલિક વિચારો આધારિત કરેલ છે.

તારીખ - 17 · 02 · 21

સ્થળ - Kadi

માર્ગદર્શકની સહી.

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715,

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે પ્રસ્તુત અભ્યાસ "કડી તાલુકામાં દૂધસાગર ડેરીમાં કામ કરતી મહિલાનો અભ્યાસમાં કડી શહેરના સંદર્ભમાં અભ્યાસ " શોધ નિબંધ રૂપે" રજુ થનાર કાર્યોમાં ગ્રંથસૂચિમાં ની દ્રષ્ટિ સંદર્ભમાં ગ્રંથોના આધારે તૈયાર કર્યું છે. તેમાં આવતા નિરૂપણ અમે નિષ્કર્ષ મૌલિક છે. આ શોધ કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટેની જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ - 17-02-21

સ્થળ - Kadi

ઋણ સ્વીકાર

માનવી સ્વાભાવિક રીતે પ્રગતિ ઝંખતો હોય છે. જીવનના ઉન્નત શિખરે સર કરવાતે હમેશા પ્રયત્નશીલ રહે છે. માધ્યમ ક્ષેત્રમાં અલ્પ પ્રદાન કરવાના હેતુથી માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ કક્ષાએ લઘુશોધ નિબંધમાં પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે મદદ થનારા તમામનો આભાર માનું છું.

ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ નો તથા આર્ટ્સ વિભાગના પ્રિન્સિપાલનું માર્ગદર્શન દિશા સૂચક મારા માટે ખુબ જ અગત્યનું છે. આ માટે તેમણે સતત પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપનાર આર્ટ્સ વિભાગના ગુરુજનો પ્રત્યે આભાર લાગણી વ્યક્ત કરું છું.

આ અભ્યાસ તૈયાર કરવા મને મારી દ્રષ્ટિ અને સુઝાન કેળવવી મારામાં રસ રુચી અને ઉત્સાહને જાળવી અને સર્જનાત્મક વિચારો પુરા પાડવા પ્રોત્સાહન આપનાર તથા શરૂઆત થી અંત સુધી માર્ગદર્શન આપનાર મારા માર્ગદર્શક ડૉ. હિનાબેન પટેલના હું હમેશા આભારી રહીશ.

આભાર સહ .... મકવાણા નિકીતા

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પૃષ્ઠ નંબર
પ્રકરણ – ૧	વિષય – પ્રવેશ • પ્રસ્તાવના • ભારતમાં ગાય ભેસોની વિવિધ જાતો. • વિવિધ દૂધ સાગર ડેરીનું રજીસ્ટ્રેશન • દૂધ સાગર ડેરી કડી • દૂધ મંડળીનું સંચાલન મહિલાઓનાં હાથમાં • દૂધનું મહત્વ • વિષય • શીર્ષક • અભ્યાસ કાર્યક્ષેત્ર • અભ્યાસના હેતુઓ • અભ્યાસની પરિકલ્પનાં • અભ્યાસ પધ્ધતિ • અભ્યાસની મર્યાદાઓ • પ્રકરણની રૂપરેખા	1-11
પ્રકરણ – ૨	**સંદર્ભ સાહિત્ય સમિક્ષા** • મનસીભાઈ પટેલ • મોતીભાઈ ચૌધરી • કંકુબા • જમાલ ચાગુફતા • હસમુખ જી. દેસાઈ • સંદર્ભ સૂચી	12-17

પ્રકરણ – ૧
વિષય – પ્રવેશ

પ્રસ્તાવના

માનવજાતનો પ્રશમ સંસ્કાર તે કૃષિસંસ્કાર " કૃષિ નો કીમિયો હાથમાં આવતા માનવી પૃથ્વી પર સંસ્કૃતિના સંશોધકો માને છે કે એ પશુઓને પાળી શકાય છે. આદિ શોધક સ્ત્રી છે.

દસ હજાર વર્ષ પૂર્વે સંસ્કૃતિની અધિ શક્તિ બની રહે છે. પથ્થર યુગમાં માનવીએ પશુપાલનનો પ્રારંભ કર્યો છે.

રામાયણમાં ગોવાળો લોકોની ગાયો ભેગી કરીને ગાયો શ્રી રામજી ઉપાધ્યાય નોંધે છે કે ચરાવવા લઇ જતા અને અન્ય પશુઓને ચરાવવા માટે ઘાસના અલગ મેદાનો રહેતા.

શ્રી કૃષ્ણના જમાનાથી દૂધ, દહીં, માખણ, જાણીતા છે. ભગવાન શ્રી કૃષ્ણે ઇન્દ્રની પૂજા બંધ કરવીને ગોવર્ધન આ પછી ગાયોની પુણ્ય પર્વતની પૂજાને પ્રચલિત કરી ગાયોના મુખમાંથી આપનારી નવી શક્તિ નવું પરિણામ

વેદની ઉત્પતિ થઇ છે.

'ગુજરાતમાં આર્થિક વિકાસની અસરોનો અભ્યાસ'

SUBMITTED

BY

PARMAR KAJAL BIPINBHAI

B.A. M.A. ECONOMICS
SEM-3
ROLL NO. –

Guide
Dr. Heena M.Patel
(M.A. , M.Phil., Ph.d)
Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College, Kadi
ACADEMIC YEAR
2020-21

'ગુજરાતમાં આર્થિક વિકાસની અસરોનો અભ્યાસ'

SUBMITTED

BY

PARMAR KAJAL BIPINBHAI

B.A. M.A. ECONOMICS

SEM-3

ROLL NO. – 4118

Guide

Dr. Heena M.Patel

(M.A. , M.Phil., Ph.d)

Principal

Maniben M. P. Shah Mahila Arts College, Kadi

ACADEMIC YEAR

2020-21

પ્રખ્યાપન

પ્રસ્તુત લઘુશોધ ,આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે'ગુજરાતમાં આર્થિક વિકાસની અસરોનો અભ્યાસ' ના રૂપે રજુ " લાધુશોધ નિબંધ" થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથસુચિ ની દ્રષ્ટીએ સંદર્ભગ્રંથો ને આધારે તૈયાર કરેલ છેતેમાં . આવતી નિરુપણો અને વિશ્કર્ષ મૌલિક છેઆ સંશોધન કાર્યમાં રજ . થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટે જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખસંશોધક Kajal B. [signature] :
17/2/21

સ્થળ Kadi :

ઋણ સ્વીકાર

સ્વપણ આવા સંશોધનની .સહાય જૂથો ક્ષેત્રે અનેક સંશોધનો થયા છે- .હારમાળાની એક કડી છેએમના અભ્યાસની જરૂરિયાતના ભાગરૂપે એક .એ. સમાજમાં ઘણી સમસ્યાઓ એવી છે કે જેના .સંશોધન કાર્ય કરવું જરૂરી છે અભ્યાસથી પ્રાપ્ત માહિતીના આધારે સમાજને સરકારને અને શ્રમિકોને ઉપયોગી માહિતી આપી શકાય તે હેતુ માટે તૈયાર કરેલ લઘુશોધ નિબંધ રજુ કરતા આનંદની લાગણી અનુભવું છું.

ઘણા બધા કાર્યોનો બોજ હોવા છતાં જેમને સહાયને માટે સતત પ્રેરણાને ક્ષોત્ર વહેવડાવ્યા કર્યા છે તેવા અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરુજી તેમજ . માર્ગદર્શક શ્રી એ,ડો હિનાબેન પટેલને . સંશોધન કાર્યમાટે પ્રેરણારૂપ ઉત્સાહિત અને વાત્સલ્ય પૂર્વક માર્ગદર્શન આપ્યુંઅંતકારતા પૂર્વક આભાર વ્યક્ત હું .છે . .કરું છે

અંતમાં આ સંશોધન અહેવાલને મે એક વિદ્યાર્થીની તરીકે અભ્યાસના ભાગરૂપે રજુ કરેલ છે કોઈ ભૂલ હોય તો વાંચક મિત્રો માફ કરી સુચન કરશો તો હું આપની આભારી રહીશ .

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ
૧	વિષય પ્રવેશ ❖ પ્રસ્તાવના ❖ ઐતિહાસિક ❖ ગુજરાતની પ્રાકૃતિક ભૂમિકા
૨	અભ્યાસ ક્ષેત્રનો પરિચય ❖ પ્રસ્તાવના ગુજરાતની પાયાની સેવાઓ ❖ કૃષિ વિભાગ ❖ ગુજરાતમાં ડેરી ઉદ્યોગનો વિકાસ ❖ ગુજરાત રાજ્યમાં ઔધોગિક વિકાસની તરાહ ❖ ગુજરાત રાજ્યમાં સામાજિક સેવાનો વિકાસ •
3	અભ્યાસના હેતુઓ અને સંશોધન પધ્ધતિ
૪	કોષ્ટક માહિતીનો પૃથ્થકરણ ❖ કૃષિ વિભાગ ❖ ગુજરામાં ડેરી ઉદ્યોગ ❖ ગુજરાત રાજ્યમાં ઔધોગિક વિકાસની તરાહ

પ્રસ્તાવના

૨૦૧૨ ના વર્ષ સ્વામી વિવેકાનંદની દોઢસોની જન્મ જયંતી નિમિતે ▯યુવાશક્તિ વર્ષ ▯ તરીકે ઉજવામાં આવ્યું હતું. ત્યારે Skill twillt zerl = win એટલે કે કૌશલ્ય, દ્રાઢ ઈચ્છા શક્તિ અને ઉત્સાહનો સુમેળ એટલે વિજય જો આટલું શક્ય બને તો જીવન પથ તમને કોઈ પાછા પડી શકે નહિ તેઓનું એક જ સપનું છે કે ગુજરાત યુવાનો દરેક ક્ષેત્રમાં આગળ વધે છે ઉત્રત સ્થાન ઉપર પહ્ચે છે.

ગુજરાતના યુવાનો સ્વમીવીવેકાનંદ ના આદર્શને જીવનમાં ઉતારે છે અને જીવન ચરીગ્ય ધડતર, રાષ્ટ્રીય ધડતર જેવા આદર્શ ને મુતીમંત કરવા માટે તૈયાર થાય એ પ્રકાર ના આયોજનો માટે રાજ્ય સરકારે રૂ. ૭૫ કરોડની જોગવાઈ સને ૨૦૧૨-૨૦૧૩ ના અંદાજ પત્રમાં કરી છે. જેમાં ખાસ કરીને રાજ્યમાં 300 જેટલા સ્વમી વિવેકાનંદ કૌશલ્યો વર્ધન કેન્દ્રોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ સેન્ટર ખાસ યુવાનો અને યુવતી ઓને વ્યવસાલક્ષી તાલીમ અને કેરી અર કૌનસે લિંગ આપશે 'હુનર' નામની આ યોજના અમલમાં મુકવામાં આવી છે જયારે ઉમીદ યોજના હેઠળ

“કોરોનાની આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર પર થતી અસરોનો અભ્યાસ”

A STUDY OF THE EFFECTS OF COVID-19 ON INTERNATION TRADE

BY

ARATI S. PATEL

ROLL NO.:

M.A. SEM-III ECONOMICS

GUIDE

PRINCIPAL DR. HINABEN M. PATEL

(M.PHIL, PH.D)

PRINCIPAL

MANIBEN M. P. SHAH MAHILA ARTS COLLEGE, KADI

"કોરોનાની આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર પર થતી અસરોનો અભ્યાસ"

BY

ARATI S. PATEL

ROLL NO.: 28 Sheet NO 4114

M.A. SEM-III ECONOMICS

GUIDE

PRINCIPAL DR. HINABEN M. PATEL

(M.PHIL, PH.D)

PRINCIPAL

MANIBEN M. P. SHAH MAHILA ARTS COLLEGE, KADI

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે પટેલ આરતી એસ. દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુશોધ નિબંધ ગુજરાત ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં સ્વસહાય જૂથોનો ફાળો તેનું મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કાર્ય છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ એના અભ્યાસના ભાગરૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પરામર્શ મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરેલ છે.

માર્ગદર્શકની સહી

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715.

તારીખ: ૭/૫/૨/૨૦૨૭

સ્થળ:- કડી

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે, પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ "કોરોનાની આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર પર થતી અસરોનો અભ્યાસ" લાધુશોધ નિબંધ ના રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથસુચિ ની દ્રષ્ટીએ સંદર્ભગ્રંથો ને આધારે તૈયાર કરેલ છે. તેમાં આવતી નિરુપણો અને વિશ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટે જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ: 17/2/2021

સંશોધક

A.S Patel

સ્થળ: - કડી

ઋણદર્શન

માનવી સ્વાભાવિક રીતે પ્રગતિ ઝંખતા હોય છે. જીવનના ઉનતા શિખરો સહ કરવાને હંમેશા પ્રયત્નશીલ રહે છે. માધ્યમ ક્ષેત્રમાં અલ્પ પ્રદાન કરવાના હેતુથી માસ્ટર ઓફ આર્ટસ કક્ષાએ લાધુશોધ નિબંધમાં પ્રત્યક્ષ થનાર તમામનો આભાર માનું છું.

પ્રારંભિક અંત સુધી પ્રેમ ધીરજ અને નમ્રતા પૂર્વક સતત સહાનુભુતિ ભર્યું વાતાવરણ અને માર્ગદર્શક આપનાર મારા પૂજ્ય માર્ગદર્શક શ્રી ડૉ. હીનાબેન એમ. પટેલ તથા આર્ટસ વિભાગના માર્ગદર્શન દિશા સૂચન દ્વારા માટે ખુબ જ અગત્યનું છે આ માટે તેમને સતત પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપનાર આર્ટસ વિભાગના ગુરુજનો પ્રત્યે આભાર લાગણી વ્યક્ત કરું છું.

અંતમાં મારા, સંશોધન કાર્યમાં પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રીતે મદદરૂપ થનાર સર્વનો હું આભાર માનું ચુ.

આભાર સહ....

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ
પ્રકરણ -૧	પ્રસ્તાવના - કોરોના વાઇરસ ઉદભવ સમસ્યા કથાન - કોરોના વાઇરસના લક્ષણો - કોરોના વાઇરસના લક્ષણો - સમસ્યા કથાન અને શીર્ષક
પ્રકરણ -૨	આભ્યાસ હેતુઓ - પ્રસ્તાવના - અભ્યાસના હેતુઓ - વિશ્વની સરખામણી ભારત - કોરોના સામે ભારતની સ્થિતિ
પ્રકરણ -3	અભ્યાસની પદ્ધતિ - પ્રસ્તાવના - આંતરરાષ્ટ્રીય કર સુધારા - વ્યવસાય હવે શું કરી શકે છે - રોજગાર વિચારણા - આર્થિક પગલા - કોરોનાવાયરસ રસિક પડકારો માટે વૈશ્વિક યોજના
પ્રકરણ -૪	અભ્યાસનું વિશ્લેષણ. - પ્રસ્તાવના - ભારતમાં જુદા-જુદા રાજ્યોમાં કોરોનાની પૃષ્ટિ - કોરોનાને લીધે વિવિધ દેશમાં ચેપ ગ્રસ્ત દેશની કુલ પૃષ્ટિ . પામેલા લોકોની સંખ્યા
પ્રકરણ – ૫	ઉપસંહાર - પ્રસ્તાવના - સંશોધન ના ક્ષેત્રો - તારણો અને ચર્ચા

❖ કોરોના વાઇરસ ઉદભવ સમસ્યા કથાન

કોરોના વાયરસ ચીનમાં દેખાયેલો કોરોના વાયરસનું નામ શું છે? ૨૦૧૯ હર્તિક વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન તેને નવું નામ ન આપે ત્યાં સુધી તે 'વુહાનન કોરોના વાયરસ તરીકે ઓળખાતો રહેશે. અન્ય જૈવિક અસ્તિત્વ કરતા વાયરસ ખુબ જ મોટું વૈવિધ્ય ધરાવે છે. પોલીઓ જેવા વાયરસનો જેનોસ અએ એ નો બનેલો હોય છે.

જયારે હ્રપીસ પાસે જવાબદાર વાયરસનો જેનોસ ડીએન એનો બનેલો છે. શરદી માટેના વાયરસનો જેનોમમાં સિંગલ તારનો બનેલો છે. વાયરસના શરીરમાં રીબોઝોમ હોતું નથી રીબોન્ઝમાં વિશિષ્ટ જૈવિક પ્રણાલી હોય હોય છે જે પ્રોટીન બનાવી શકે છે. એટલે કે યજમાન કોષ ન મળે ત્યાં સુધી તે નવું પ્રોટીન બનાવી શકતું નથી ચીનના વયારસમાં રાજાના મુગટ ઉપર જેમાં ઊભા આંકા જેવી રચના હોય છે. તેવી તેને મુકુટ કોરોના વાયરસ કહે છે.

૧૫ જાન્યુઆરી રોજ પ્રો યોગ જેન ઝાંગે વુહાન કોરોના વાયરસનો જેનોમ સિક્વન્સ ઓનલાઈન ઉપલબ્ધ કરવ્યો છે. જે સાર્સ અને મેર્સના વાયરસ સાથે ૮૮% મેળ બેસાડે છે. વુહાન વાયરસનો જેનોમ ૨૯૯૦૩ બેસ પર જેટલો લાંબો છે. શર્સનો

"ગુજરાતમાં પર્યાવરણ અને તેની કૃષિ પરની આર્થિક અસરો પરનો અભ્યાસ"

"Gujarat in Environment & Agriculture Condition of Studies"

લઘુશોધ નિબંધ

By
PRAJAPATI AARTI H.
M.A. SEM-III - ECONOMICS
ROLL NO. : 29

Guide
Dr. Hinaben M. Patel
(M.A., M.Phil., Ph.D.)
Principal
Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

"ગુજરાતમાં પર્યાવરણ અને તેની કૃષિ પરની આર્થિક અસરો પરનો અભ્યાસ"

"Gujarat in Environment & Agriculture Condition of Studies"

લઘુશોધ નિબંધ

પ્રજાપતિ આરતી એચ.

એમ.એ.સેમ-3 અર્થશાસ્ત્ર

રોલ નં. – ૨૯

Seat No = 4113

માર્ગદર્શક

ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ

(એમ.એ., એમ.ફિલ., પીએચ.ડી.)

આચાર્ય

મણિબેન એમ.પી.શાહ મહિલા આર્ટ્સ કોલેજ કડી

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે આરતી એચ. પ્રજાપતિ દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુશોધ નિબંધ "ગુજરાતમાં પર્યાવરણ અને તેની કૃષિ પરની આર્થિક અસરો પરનો અભ્યાસ" કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ" મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કર્યા છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ.એ. અભ્યાસના ભાગરૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પરામર્શન મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરેલ છે.

તારીખ - 17-02-21

સ્થળ : Kadi

માર્ગદર્શકની સહી

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715.

Coordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે, પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ "ગુજરાતમાં પર્યાવરણ અને તેની કૃષિ પરની આર્થિક અસરો પરનો અભ્યાસ" કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ લઘુશોધ નિબંધ રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથ સૂચિમાં દ્રષ્ટિ સંદર્ભગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરેલ છે. એમાં આવતી નિરૂપણો અને નિષ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટેની જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ - 17-02-21
સ્થળ - Kadi

સંશોધકની સહી
પ્રજાપતિ આરતી એચ.

ઋણ સ્વીકાર

માનવી સ્વાભાવિક રીતે પ્રગતિ ઝંખતો હોય છે. જીવનના ઉન્નત શિખરો સર કરવા તે હમેશા પ્રવૃતિશીલ રહે છે. માધ્યમ ક્ષેત્રમાં અલ્પપ્રદાન કરવાના હેતુથી માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ કક્ષાએ આ લઘુશોધ નિબંધમાં મને મદદરૂપ થનારા તમામ પ્રીટ્જનોનો હું આભાર માનું છું.

ઘણા બધા કાર્યોનો હોવા છતાં જેમને સહાયને માટે સતત પ્રેરણાનો સ્ત્રોત વહેવડાવ્યા કર્યો છે. તેવો અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરૂજી તેમજ માર્ગદર્શક શ્રી. ડૉ. હિનાબેન પટેલ બહેનશ્રી નો હું કેમ ભૂલી શકું તેમજ તેમને ઝીણવટ ભરી દેખરેખ રાખી માર્ગદર્શન પૂરૂં પાડવા બદલ હું તેમની અત્યંત ઋણી છે.

આ સંશોધન કાર્ય માટે પ્રેરણારૂપ ઉત્સાહી અને વાત્સલ્યપૂર્ણ માર્ગદર્શન પ્રો. હિનાબેન પટેલ હું અંતકરણ પૂર્વક આભાર વ્યક્ત કરૂં છું.

અંતમાં આ સંશોધન અહેવાલને મેં એક વિદ્યાર્થીની તરીકે અભ્યાસના ભાગરૂપે રજુ કરેલ છે. કોઈ ભૂલ હોય તો વાચક મિત્રો માફ કરી સુચન કરશો તો હું આપની આભારી રહીશ.

અભાર સહ

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પૃષ્ઠ નંબર
પ્રકરણ – ૧	વિષય પ્રવેશ • પ્રસ્તાવના • ભારતનું પર્યાવરણ • પર્યાવરણની વ્યાખ્યા • પર્યાવરણના ઘટકો • પર્યાવરણના સુત્રો • પર્યાવરણના રક્ષણના પગલા • પર્યાવરણ શિક્ષણ • પર્યાવરણ શિક્ષણના ઉદ્દેશો • અભ્યાસના હેતુઓ	
પ્રકરણ – ૨	સંદર્ભ સાહિત્ય સમીક્ષા • પ્રસ્તાવના • પ્રદિપસિંહ જાડેજા • રણછોડભાઈ ચનાભાઈ ફાલ્ડુ • ઇતિશ્રી પદ્મનાયક અને અમિતશાહ • દિપકકુમાર બેહેરા	
પ્રકરણ – 3	અભ્યાસના ક્ષેત્રનો પરિચય • પ્રસ્તાવના • ભારતમાં ઔદ્યોગિક શરૂઆત • વિવિધ ખેતપેદાશોમાં ગુજરાત • કડી તાલુકાનો પરિચય • કડી તાલુકાની ભૌગોલિક પરીસ્થિત • મહેસાણા જીલ્લાનો પરિચય • ભૌગોલિક ગુજરાત • જનજાગૃતિ તેની જરૂરિયાત • જનજાગૃતિ ના લાભ કરતી કેટલીક બિન સરકારી સામાજિક સંસ્થા • ખેતીવાડી	

પ્રકરણ-૧

વિષય પ્રવેશ

પ્રસ્તાવના

આજ સુધીમાં પ્રાપ્ત માહિતી અનુસાર બ્રહ્માંડમાં માત્ર પૃથ્વી એવા ગ્રહ છે. જેના પર જીવન સંભવે છે. પૃથ્વીની ઉત્પતિ બાદ તેની પરિસ્થિતિ અને વાતાવરણ માં ક્રમશ, પરિવર્તન થતું રહ્યું છે. બાદલાતી પરિસ્થિતીમાં સમયાન્તરે ભિન્ન-ભિન્ન પ્રકારના જીવ અને વનસ્પતિ ઉત્પન્ન થતા ગયા. અને આદિકાળ ના અમુક જીવ અદ્રશ્ય થતા ગયા. વિદ્યમાન જીવસૃષ્ટિમાં પણ અમુલ પરિવર્તન ઉપરોક્ત ઘટનાનું તાદ્રશ્ય ઉદાહરણ છે. આદિ માનવ અને આધુનિક માનવની સરખામણી કરવાથી આ હકિકત તુરંત સમજી શકાય છે. આ પરિવર્તન પાછળનું મુખ્ય પરિબળ છે. પર્યાવરણ માં થતા ફેરફાર માનવજીવન સહીત પ્રત્યેક જીવ સૃષ્ટિ પ્રાણી, વનસ્પતિ, તથા જીવાણું પર ધીરે ધીરે અસર કરે છે. અને જે જીવ પર્યાવરણ સુસંગત હોવા આવશ્યક છે. હાલના યુગમાં તકનીકી વિકાસ ઘણો થયો છે. અને માનવે પર્યાવરણના અનેક

"ગુજરાત રાજયના પછાત વર્ગો માટેના કાર્યક્રમોની પછાત વર્ગ પર પડેલી આર્થિક અને સામાજિક અસરો કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ"

"A Study on the Economic and Social Effects of the Programs for the Backward Classes of the State of Gujarat on the Backward Classes in the Context of Kadi Taluka"

લઘુશોધ નિબંધ

By

RABARI ASHA RAGHABHAI

M.A. SEM-III - ECONOMICS

ROLL NO. : 31

Guide

Dr. Hinaben M. Patel

(M.A., M.Phil., Ph.D.)

Principal

Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

" ગુજરાત રાજ્યના પછાત વર્ગો માટેના કાર્યક્રમોની પછાત વર્ગ પર પડેલી આર્થિક અને સામાજિક અસરો કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ"

"A Study on the Economic and Social Effects of the Programs for the Backward Classes of the State of Gujarat on the Backward Classes in the Context of Kadi Taluka "

લઘુશોધ નિબંધ

રબારી આશા રઘાભાઈ

એમ.એ.સેમ-૩ અર્થશાસ્ત્ર

રોલ નં. - ૩૧

Seat.No. - 4115

માર્ગદર્શક

ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ

(એમ.એ. એમ.ફિલ , પીએચ.ડી)

આચાર્ય

મણિબેન એમ.પી.શાહ મહિલા આર્ટ્સ કોલેજ કડી

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે **રબારી આશા રઘાભાઈ** દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુશોધ નિબંધ **"ગુજરાત રાજ્યના પછાત વર્ગ પર પડેલી આર્થિક અને સામાજિક અસરો કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ"** મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કર્યા છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ.એ. અભ્યાસના ભાગરૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પરામર્શન મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરેલ છે.

તારીખ - 17/2/2021

માર્ગદર્શકની સહી

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715.

સ્થળ - કડી

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે, પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ **"ગુજરાત રાજ્યના પછાત વર્ગ પર પડેલી આર્થિક અને સામાજિક અસરો કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ"** લઘુશોધ નિબંધ રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથ સૂચિમાં દ્રષ્ટિ સંદર્ભગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરેલ છે. એમાં આવતી નિરૂપણો અને નિષ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટેની જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ - 17/2/2021

સ્થળ - કડી

સહી

A.R. Rabari

રબારી આશા રઘાભાઈ

ઋણ સ્વીકાર

માનવી સ્વાભાવિક રીતે પ્રગતિ ઝંખતો હોય છે. જીવનના ઉન્નત શિખરો સર કરવા તે હમેશા પ્રવૃતિશીલ રહે છે. માધ્યમ ક્ષેત્રમાં અલ્પપ્રદાન કરવાના હેતુથી માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ કક્ષાએ આ લઘુશોધ નિબંધમાં મને મદદરૂપ થનારા તમામ પ્રીયજનોનો હું આભાર માનું છું.

ઘણા બધા કાર્યોનો હોવા છતાં જેમને સહાયને માટે સતત પ્રેરણાનો સ્રોત વહેવડાવ્યા કર્યો છે. તેવો અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરુજી તેમજ માર્ગદર્શક શ્રી. ડૉ. હિનાબેન પટેલ બહેનશ્રી નો હું કેમ ભૂલી શકું તેમજ તેમને ઝીણવટ ભરી દેખરેખ રાખી માર્ગદર્શન પૂરું પાડવા બદલ હું તેમની અત્યંત ઋણી છે.

આ સંશોધન કાર્ય માટે પ્રેરણારૂપ ઉત્સાહી અને વાત્સલ્યપૂર્ણ માર્ગદર્શન પ્રો. હિનાબેન પટેલ હું અંતકરણ પૂર્વક આભાર વ્યક્ત કરું છું.

અંતમાં આ સંશોધન અહેવાલને મેં એક વિદ્યાર્થીની તરીકે અભ્યાસના ભાગરૂપે રજુ કરેલ છે. કોઈ ભૂલ હોય તો વાચક મિત્રો માફ કરી સુચન કરશો તો હું આપની આભારી રહીશ.

અભાર સહ

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પૃષ્ઠ નંબર
પ્રકરણ – ૧	વિષય પ્રવેશ • ૧.૧ પ્રસ્તાવના • ૧.૨ પારિભાષિક શબ્દોની વ્યાખ્યા • ૧.૩ અભ્યાસ પરિચય • ૧.૪ અભ્યાસના હેતુઓ/પરિકલ્પનાઓ • ૧.૫ અભ્યાસ પદ્ધતિઓ • ૧.૬ અભ્યાસની અગત્યતા • ૧.૭ માહિતી એકઠી કરવાની પધ્ધતિ • ૧.૮ અભ્યાસની તાલુકા પસંદગી • ૧.૯ અભ્યાસની મર્યાદાઓ • ૧.૧૦ પ્રકરણની રૂપરેખા	
પ્રકરણ – ૨	સંદર્ભ સાહિત્ય સમીક્ષા • ૨.૧ જ્હોન વુડ • ૨.૨ ડૉ. અમિતા ચરણ • ૨.૩ માર્કંડેય કાજુ • ૨.૪ અરવિંદ કુમાર • ૨.૫ નારાયણ રામચંદ્રન	
પ્રકરણ – ૩	અભ્યાસનો પરિચય • ૩.૧ પ્રસ્તાવના • ૩.૨ કડી તાલુકાનો પરિચય • ૩.૩ ભૌગોલિક સ્થિતિ • ૩.૪ ગુજરાત રાજ્યની સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત જ્ઞાતિઓની યાદી	
પ્રકરણ – ૪	અભ્યાસની માહિતી વિશ્લેષણ • ૪.૧ પ્રસ્તાવના • ૪.૨ પછાત વર્ગના અભ્યાસની માહિતીનું વિશ્લેષણ	

પ્રકરણ – ૧

અભ્યાસ પરિચય

પ્રસ્તાવના –

હેમચંદ્રચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનીવર્સીટી પાટણ દ્વારા એમ.એ. ના અભ્યાસની પદવી સંદર્ભ વિષય ટાઈટલ પસંદ કરેલ છે. જે અભ્યાસના પેપર – ૪ ના Dissertation માટે વિષય પસંદ કરેલ છે.

ભારત જેવા વિશાળ દેશમાં અનેક પ્રકારની જાતિઓ વસે છે. જેમાં ગરીબ અને ધનિકો એમ બંનેનો સમાવેશ થાય છે. જેમાં અલગ-અલગ જ્ઞાતિઓનો સમાવેશ થાય છે. જેમાં પછાત જ્ઞાતિઓનો પણ સમવેશ થાય છે. આથી આ પછાત જ્ઞાતિઓના લોકોની આર્થિક અને સામાજિક અસરો પડે છે. તેનો અભ્યાસ કરવો જરૂરી બને છે. આથી તે માટે ભારત સરકારે કાર્લ પ્રયત્નો કે અનેક પ્રકારના લાભો કેટલેક અંશે સફળ થયા છે. તેની વિગતવાર સમજુતી મેળવવી જરૂરી બને છે. કડી શહેરની

"સુતરાઉ કાપડ ઉદ્યોગમાં કામ કરતા શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિ અંગેનો અભ્યાસ"

"A Study of the Economic Condition of Workers in the Cotton Textile Industry"

લઘુશોધ નિબંધ

By

RAVAL ANJU AMRATBHAI

M.A. SEM-III - ECONOMICS

ROLL NO. 32

Guide

Dr. Hinaben M. Patel

(M.A., M.Phil., Ph.D.)

Principal

Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

"સુતરાઉ કાપડ ઉદ્યોગમાં કામ કરતા શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિ અંગેનો અભ્યાસ"

"A Study of the Economic Condition of Workers in the Cotton Textile Industry"

લઘુશોધ નિબંધ

રાવળ અંજુ અમરતભાઈ

એમ.એ.સેમ-3 અર્થશાસ્ત્ર

રોલ નં. - 32 ([illegible]) Seat NO:

માર્ગદર્શક

ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ

(એમ.એ. એમ.ફિલ , પીએચ.ડી)

આચાર્ય

મણિબેન એમ.પી.શાહ મહિલા આર્ટ્સ કોલેજ કડી

<u>પ્રમાણપત્ર</u>

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે **રાવળ અંજુ અમરતભાઈ** દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુશોધ નિબંધ **"સુતરાઉ કાપડ ઉદ્યોગમાં કામ કરતા શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિ અંગેનો અભ્યાસ"** મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કર્યા છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ.એ. અભ્યાસના ભાગરૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પરામર્શન મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરેલ છે.

તારીખ - 17-2-2021

સ્થળ :- કડી

માર્ગદર્શકની સહી

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715.

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે, પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ **"સુતરાઉ કાપડ ઉદ્યોગમાં કામ કરતા શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિ અંગેનો અભ્યાસ"** કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં એક અભ્યાસ લઘુશોધ નિબંધ રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથ સૂચિમાં દ્રષ્ટિ સંદર્ભગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરેલ છે. એમાં આવતી નિરૂપણો અને નિષ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટેની જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ - 17/2/21

સહી

A-A. Raval

સ્થળ - કડી

રાવળ અંજુ અમરતભાઈ

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પાન નં.
૧	**વિષય પ્રવેશ** ➢ પ્રસ્તાવના ➢ ઉત્કલ્પના ➢ અભ્યાસના હેતુઓ ➢ માહિતી એકઠી કરવાની પધ્ધતિઓ ➢ વિધાનો નું એકલક્ષીકરણ ➢ ઉપકરણ સંરચના ➢ અભ્યાસનું વિશ્વ અને નમુના પસંદગી ➢ કામદારીની પસંદગી ➢ કડી તાલુકાની સરહદ ➢ અભ્યાસની મર્યાદાઓ	1-10
૨	**સંદર્ભ સાહિત્ય** ➢ પ્રસ્તાવના ➢ ડો.પ્રેમિલા કપૂર ➢ જય રેડ્ડી ➢ મરિયા માઈસ ➢ ભારતીય મહિલા : દેવકી જૈન માહિતી અને પ્રસારણ મંત્રાલય. ➢ ભારતીય મહિલા : મનમોહન કર નવી દિલ્હી ૧૯૯૫. ➢ નીતા દેસાઈ, કિષ્ણ રાજ	11-18

પ્રકરણ-૧

વિષય પ્રવેશ

પ્રસ્તાવના:

હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સીટી પાટણ દ્વારા એમ.ફિલ.ની અભ્યાસની પડવી સંદર્ભ વિષય પસંદ કરેલ છે.આ ધરતી ઉપર ભાગ્યેજ એવા માનવી હશે કે જેના અંગે કપાસના તંતુઓને સ્પર્શ કર્યો ન હોય તેમાં પણ ગરમ પ્રદેશમાં તંતુઓથી બનાવેલ કાપડ વિનાની કલ્પના જ ન કરી શકાય છે. શરીર ના રક્ષણ અને સુશોભન માટે વપરાશના કુલ ૨-3 ભાગ કરતા વધુ કપડા રૂમાંથી બને છે.કપાસ શબ્દ એ સંસ્કૃતમાં કપાસ ગ્રીક શબ્દ કાર્પપસ તથા બેટીન શબ્દ એ કાલારામ અને અંગ્રેજીમાં કોટન શબ્દ પરથી ઉતરી આવ્યો છે. આ કપાસના ઉત્પાદનમાં વધારો હોવાથી તેના લીધે ઘણી બધી કોટન ઇન્ડરસ્ટ્રીઝનો વિકાસ થયો છે અને તે ઇન્ડસટ્રીઝના ઘણા શ્રમિકો રોજગારી મેળવવા આવ્યા છે જેમ કે,

ભારતને કપાસનું ઉદભવ-સ્થાન ગણવામાં આવે છે તેથી જ રીતે ગુજરાત રાજ્યના મેહસાણા જીલ્લાના કડી તાલુકામાં પણ ઘણી કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ચાલે છે અને તેમાં ઘણા બધા મજૂરો કામ કરે છે. કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં મજૂરો ટેક્નેશિયન, ખરીદ-વેચાણ સાથે સંકળાયેલ વ્યક્તિ તથા

"ગુજરાત ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં સ્વસહાય જૂથોનો ફાળો"

"Contribution of self help groups to the rural economy of Gujarat"

લઘુશોધ નિબંધ

BY

SOLANKI ALKA ANILBHAI

ROLL NO.: [illegible] 33

M.A. SEM-III ECONOMICS

GUIDE

PRINCIPAL DR. HINABEN M. PATEL

(M.PHIL, PH.D)

PRINCIPAL

MANIBEN M. P. SHAH MAHILA ARTS

COLLEGE, KADI

"ગુજરાત ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં સ્વસહાય જૂથોનો ફાળો"

"Contribution of self help groups to the rural economy of Gujarat"

લઘુશોધ નિબંધ

BY

SOLANKI ALKA ANILBHAI Seat NO.

ROLL NO.: 33 (4111)

M.A. SEM-III ECONOMICS

GUIDE

PRINCIPAL DR. HINABEN M. PATEL

(M.PHIL, PH.D)

PRINCIPAL

MANIBEN M. P. SHAH MAHILA ARTS COLLEGE, KADI

<u>પ્રમાણપત્ર</u>

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે સોલંકી અલ્કા અનિલભાઈ દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુશોધ નિબંધ ગુજરાત ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં સ્વસહાય જૂથોનો ફાળો તેનું મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કાર્ય છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ એના અભ્યાસના ભાગરૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પરામર્શ મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરેલ છે.

માર્ગદર્શકની સહી

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715.

તારીખ: 17/2/2021

સ્થળ:- કડી

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

<u>પ્રખ્યાપન</u>

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું કે, પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ "ગુજરાત ગ્રામીણ અર્થતંત્રમાં સ્વસહાય જૂથોનો ફાળો" □લાઘુશોધ નિબંધ □ ના રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથસુચિ ની દ્રષ્ટીએ સંદર્ભગ્રંથો ને આધારે તૈયાર કરેલ છે. તેમાં આવતી નિરુપણો અને વિશ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટે જવાબદારી મારી પોતાની છે.

સંશોધક

તારીખ: 17/2/2022

સોલંકી [illegible]

સ્થળ: કડી

ઋણ સ્વીકાર

સ્વ-સહાય જૂથો ક્ષેત્રે અનેક સંશોધનો થયા છે. પણ આવા સંશોધનની હારમાળાની એક કડી છે. એમ.એ. ના અભ્યાસની જરૂરિયાતના ભાગરૂપે એક સંશોધન કાર્ય કરવું જરૂરી છે. સમાજમાં ઘણી સમસ્યાઓ એવી છે કે જેના અભ્યાસથી પ્રાપ્ત માહિતીના આધારે સમાજને સરકારને અને શ્રમિકોને ઉપયોગી માહિતી આપી શકાય તે હેતુ માટે તૈયાર કરેલ લઘુશોધ નિબંધ રજુ કરતા આનંદની લાગણી અનુભવું છું.

ઘણા બધા કાર્યોનો બોજ હોવા છતાં જેમને સહાયને માટે સતત પ્રેરણાને ક્ષોત્ર વહેવડાવ્યા કર્યા છે. તેવા અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરૂજી તેમજ માર્ગદર્શક શ્રી. ડૉ હિનાબેન પટેલને, દરજી અંજલી એ સંશોધન કાર્યમાટે પ્રેરણારૂપ ઉત્સાહિત અને વાત્સલ્ય પૂર્વક માર્ગદર્શન આપ્યું. છે. હું અંતકારતા પૂર્વક આભાર વ્યક્ત કરૂં છે.

અંતમાં આ સંશોધન અહેવાલને મે એક વિદ્યાર્થીની તરીકે અભ્યાસના ભાગરૂપે રજુ કરેલ છે કોઈ ભૂલ હોય તો વાંચક મિત્રો માફ કરી સુચન કરશો તો હું આપની આભારી રહીશ .

અનુક્રમણિકા

૧.	વિષય પ્રવેશ + પ્રસ્તાવના + સમસ્યા કથાન અને શીર્ષક + અભ્યાસનો હેતુઓ + અભ્યાસની પરિકલ્પના + અભ્યાસનું મહત્વ + અભયની પદ્ધતિઓ + અભ્યાસ કાર્યક્ષેત્ર + અભ્યાસ સમયગાળો + અભ્યાસની મર્યાદા + પ્રકરણની રૂપરેખા
૨.	સાહિત્ય સમીક્ષા + પ્રસ્તાવના + નાગ્યા + તલેકર + ભાવિક પંચોલી + શર્મા અંજલી, રોય, બીદ્રુર દિયા + પ્રો. વિ.વિ.બીડનુર + સરમાહ શ્રી ગુનીન્દ્ર નાય + મીનાક્ષી રામજી + રણબીર સિંહ,ડૉ. નિશા રઘુવંશી

યુનીઈટેડ નેશન ઓર્ગેનાઈઝેશન ૨૦૦૮માં મિલિયન ડેવલપમેન્ટ ગોલ (એમડીજી) જાહેર કર્યા અગ્રતા ક્રમે હતો. આ ધ્યેયનો પહોંચી વળવા દુનિયાના લગભગ તમામ વિકસીત અને વિકાસશીલ દેશોએ ગરીબી નિવારવા માટે અલગ અલગ નીતિઓ અને કાર્યક્રમો અમલમાં મુકેલ છે. આ બધા કાર્યક્રમો અને નીતિઓમાં સુક્ષ્મ ધિરાણ કાર્યક્રમે ગરીબી નિવારવા માટે એ સૌથી વધારે અસરકારક વ્યુહરચના પુરવાર થાય છે. ભારતમાં ૧૯૪૭માં સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત થયા ત્યારથી મહિલાઓની ઉન્નતી અને સશક્તિ કારણ અને ખાસ કરીને ગ્રામીણ ક્ષેત્રે વિકાસ થાય એ રાજ્ય નીતિનો મુખ્ય મુદ્દો રહ્યો છે. ભારતના બંધારણના લૈંગિક સમાનતાને સુનિશ્ચિત કરવા વિવિધ પ્રકારનાં કેન્દ્રીય રાજ્ય અને સ્થાનિક સરકારે, બિન-સરકારી સંગઠનો નાગરિક સમાજ અને ચેરીટેબલ સમસ્યાઓ સક્રિય છે. ભરતીની અગિયારમી પંચવર્ષીય યોજના (૨૦૦૭-૧૨) મહિલાઓને પ્રથમ વખત માત્ર સમાન નાગરીકો તરીકેજ નહિ પણ આર્થિક અને સામાજિક વિકાસના એજન્ટો તરીકે માન્યતા આપે છે. ઝેનદાર ઇન્ક્વરી પ્રતોની યોજનાનો અભિગમ એ માન્યતા પર આધારિત છે. કે મહિલાઓની તરફેણમાં દરમિયાન ગીરીઓ બહુપક્ષી હોવી જોઈએ. અને તેઓને આ આવો જોઈએ. સ્વ- સહાય જૂથો ખાસ કરીને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં મહિલાઓમાં ઉદ્યોગ સાહસિકતા અને આત્મવિશ્વાસ પ્રોત્સાહના આપવા માટે મૂળભૂત સાધન સાથે અસરકારક તરીકે ઉતરી આવ્યાં છે. સલ્ફ-હેલ્થ ગ્રુપ બેંક લીકેજ પ્રોગ્રામ ૧૯૯૨ થી બેન્કર્સ ડેવલોપમેન્ટ એજન્સીઓ અને કોર્પોરેટ ગૃહો માટે પણ એક સારો એવો સાધન બની ગયો છે. ભારત એ. અલ્પવિકસિત કે વિકાશીલ દેશોમાં આવે છે. ભારતમાં ખાસ કરીને ગરીબીની સમસ્યા વધારે જોવા મળે છે. ભારત ખેતી પ્રધાન દેશ છે. માટે મોટા ભાગની વસ્તી ગામડાઓમાં વસે છે. ગ્રામીણ ક્ષેત્રે ખેતી સિવાયના એક આવકના સાધન

“ગુજરાતમાં હસ્તકલાઉદ્યોગોનો વિકાસ અને એમાં કામ કરતાં કામદારોની આર્થિક પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ”

“Devlopment of Handicraft Industries in Gujarat and Study of Economic Condition of Workers Working in it”

લઘુશોધ નિબંધ

By

VAGHELA JAGRUTI TULSIBHAI

M.A. SEM-III - ECONOMICS

ROLL NO. :

Guide

Dr. Hinaben M. Patel

(M.A., M.Phil., Ph.D.)

Principal

Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

“ગુજરાતમાં હસ્તકલાઉદ્યોગોનો વિકાસ અને એમાં કામ કરતા કામદારોની આર્થિક પરિસ્થિતિ નો અભ્યાસ.”

“Development of Handicraft Industries in Gujarat and Study of Economic Condition of Workers Working in it”

SUBMITTED

BY

VAGHELA JAGRUTI TULSIBHAI

MA SEM – III

ROLL NO – 34
(seat No. 4117)

GUIDE

Dr. Hinaben M.Patel

M.A. M.Phil., Ph.D

(Principal)

Maniben M.P Shah Mahila Arts College, Kadi

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે ગુજરાતમાં હસ્તકલા ઉદ્યોગોનો વિકાસ અને એમાં કામ કરતા કામદારોની આર્થિક પરિસ્થિતિ નો અભ્યાસ. તેમનું મૌલિક અને સ્વતંત્ર સંશોધન કર્યો છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ.એ. અભ્યાસના ભાગ રૂપે મારા માર્ગદર્શન નીચે આવશ્યક અભ્યાસ પ્રમાર્શન મેળવીને નિષ્ઠાપૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કરેલ છે.

તારીખ – 17/2/2021

સ્થળ – કડી

માર્ગદર્શક ની સહી

Principal
Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715,

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah M...
Arts College, Kadi

પ્રખ્યાપન

આથી હું સ્વીકૃત અને પ્રમાણિત કરું છું પ્રસ્તુત લઘુશોધ નિબંધ ગુજરાતમાં હસ્તકલા ઉધોગના વિકાસ અને એમાં કામ કરતા કામદારોની આર્થિક પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ. લઘુશોધ નિબંધ રૂપે રજુ થનાર સંશોધન કાર્ય સંલગ્ન ગ્રંથ સૂચિમાં ની દ્રષ્ટીએ સંદર્ભગ્રંથોને આધારે તૈયાર કરેલ છે. એમાં આવતી નિરુપણો અને નિષ્કર્ષ મૌલિક છે. આ સંશોધન કાર્યમાં રજુ થયેલા મંતવ્યો અને વિગતો માટેની જવાબદારી મારી પોતાની છે.

તારીખ – 17/2/2021

સંશોધકની સહી
Jagruti Vaghela

સ્થળ- કડી

ઋણ સ્વીકાર

શિક્ષણનું ક્ષેત્ર અનેક ઘણું વિશાળ છે. તેમાં જેટલા અંશે સંશોધન થાય તેટલા ઓછા છે. તેથી જોઇ શકાય કે શિક્ષણ ક્ષેત્રે અનેક સંશોધન થઇ રહ્યા છે. પ્રસ્તુત સંશોધન પણ આવા સંશોધનની હારમાળા ની એક કડી છે. એમ.એ. ના અભ્યાસની જરૂરિયાતના ભાગરૂપે અનેક સંશોધન કાર્ય કરવું જરૂરી છે. સમાજમાં ઘણી સમસ્યાઓ એવી છે કે જેના અભ્યાસથી પ્રાપ્ત માહિતીના આધારે સમાજને સરકાર ને અને ઉદારતાને ઉપયોગી માહિતી આપી શકાય તે હેતુ માટે તૈયાર કરેલ લઘુશોધ નિબંધ રજુ કરતા આનંદ ની લાગણી અનુભવું છું.

ઘણા બધા કાર્યોનો બોજ હોવા છતાં જેમને સહાયને માટે સતત પ્રેરણાને ક્ષેત્ર વહેવડાવ્યા છે. તેવા અમારા પરમ પૂજ્ય ગુરુજી તેમજ માર્ગદર્શક શ્રી ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ મેડમને હું કેમ ભૂલી શકું. તેમજ તેમણે ઝીણવટ ભાઇ દેખરેખ રાખી માર્ગદર્શન પૂરું પાડવા બદલ હું તેમની અત્યંત ઋણી છું.

આ સંશોધન કાર્ય માટે પ્રેરણારૂપ ઉત્સાહી અને વાત્સલ્યપૂર્ણ માર્ગદર્શન શ્રી ડૉ. હિનાબેન પટેલ મેડમનો હું અંતકરણ પૂર્વક અભાર વ્યક્ત કરું છું.

અંતમાં આ સંશોધન અહેવાલને મેં એક વિદ્યાર્થીની તરીકે અભ્યાસના ભાગરૂપે રજુ કરેલ છે. કોઇ ભૂલ હોય તો વાંચક મિત્રો માફ કરી સુચન કસ્શોં તો હું આપની આભારી રહીશ.

અભાર સહ

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પૃષ્ઠ નંબર
૧	**વિષય પ્રવેશ** ▪ પ્રસ્તાવના ▪ વિષય પસંદગી ▪ અભ્યાસક્ષેત્રની પસંદગી ▪ અભ્યાસના હેતુઓ ▪ અભ્યાસની પરિકલ્પના ▪ અભ્યાસની પધ્ધતિઓ ▪ અભ્યાસની ઉપયોગીતા ▪ પ્રકરણની રૂપરેખા	
૨	**સદર્ભ સાહિત્ય** ▪ પ્રસ્તાવના ▪ સાહિત્ય સમીક્ષા • ગોઠડિયા પુષ્પા એસ. • તોસેફ, મોરી ઉદ્દીન • મનહર મકવાણા • ડો. સુરેશ પરડવા • શ્રી રામભાઈ સોમાભાઈ સોન્દરવા	
૩	**અભ્યાસક્ષેત્રનો પરિચય** ▪ પ્રસ્તાવના ▪ હસ્તકલા ▪ ભારતમાં હસ્તકલા ઉધોગનો વિકાસ ▪ ભારતમાં હસ્તકલા માટે સરકારની વિવિધ યોજનાઓ	

પ્રકરણ-૧

વિષય પ્રવેશ

1.1 પ્રસ્તાવના

ભારત સમૃદ્ધ સંસ્કૃતિ , ઇતિહાસ અને પરંપરાઓ ધરાવતો દેશ છે . ભારત દુનિયામાં હસ્તકળાઓના ઉત્પાદનમાં મુખ્ય ઉત્પાદક અને નિકાસ કરતા દેશોમાંનો એક દેશ છે . પોતાના સાંસ્કૃતિક અને આર્થિક મૂલ્યોના કારણે હસ્તકલાઓનું મહત્વ વધ્યું છે . ભારતનું ગૌરવ ભારતના હસ્તકલાના ખજાનામાં આવેલું છે . ભારતમાં હસ્તકલાની પરંપરા પ્રાચીનકાળથી ચાલતી આવે છે . અને તેણે દેશમાં સંખ્યાબંધ અનન્ય પેટા - સંસ્કૃતિઓ રજૂ કરી છે . આર્થિક વિકાસમાં હસ્તકલાઓ સહિત લઘુકક્ષાના ઉદ્યોગો મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે . આપણા દેશમાં દરેક રાજ્ય , દરેક પ્રદેશ અને વિસ્તારમાં અલગ - અલગ હસ્તકલા જોવા મળી શકે છે . ભારતમાં હસ્તકલા ઉદ્યોગ ભારતના અર્થતંત્રમાં ખૂબ જ મહત્વનો હિસ્સો ધરાવે છે . કારણ કે કૃષિ પછી આ ક્ષેત્ર ભારતમાં સૌથી મોટી સંખ્યામાં રોજગારી ઉત્પાદન કરતા ક્ષેત્રોમાંથી એક છે . ભારતના દરેક પ્રાંતની એક અનોખી હસ્તકલા પરંપરા છે . જેમાં તેઓ સ્થાનિક સ્તરે ઉપલબ્ધ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરે છે . આ ક્ષેત્રમાં મોટા પ્રમાણમાં શ્રમની જરૂર પડતી હોવાથી આ ક્ષેત્ર સમગ્ર દેશમાં લાખો કસબીઓને રોજગારી પૂરી પાડે છે . ઘણા કસબીઓ અને કામદારોએ હસ્તકલાને પૂર્ણ રીતે આજીવીકા તરીકે અપનાવી છે . જ્યારે કૃષિમાં જોડાયા એવા ઘણા લોકો છે . જેમણે આવકના વૈકલ્પિક સોત તરીકે આ ક્ષેત્ર અપનાવ્યું છે . ભારતની હસ્તકલાના ઉત્પાદનો જેમ કે શાલ , આભૂષણો , થેલા , કાષ્ઠકલાની વસ્તુઓ અને ભરતકામ કરેલી વસ્તુઓ

"કૃષિ ક્ષેત્રે કામ કરતી મહિલાઓની આર્થિક અને સામાજિક અસરો અંગેનો અભ્યાસ"

"In a Study on the Economics and Social Impact of Women Working in Agriculture"

લઘુશોધ નિબંધ

By

VALMIKI NITA

M.A. SEM-III - ECONOMICS

ROLL NO. :

Guide

Dr. Hinaben M. Patel

(M.A., M.Phil., Ph.D.)

Principal

Maniben M.P.Shah Mahila Arts College, Kadi

૨૦૨૦-૨૦૨૧

"કૃષી ક્ષેત્રે કામ કરતી મહિલાઓની આર્થિક અને સામાજિક અસરો અંગે અભ્યાસ"

"In a Study on the Economic and Social Impact of Women Working in Agriculture"

લઘુશોધ નિબંધ

વાલ્મીકી નિતા

એમ. એ. સેમ -૩ અર્થશાસ્ત્ર

રોલ નંબર -૩૬

Seat no-4121

માર્ગદર્શક

ડૉ. હિનાબેન એમ. પટેલ

(M.A , M phil , Ph.D)

આચાર્ય

મણીબેન એમ. પી. શાહ મહિલા આર્ટસ કોલેજ કડી

પ્રમાણપત્ર

આથી હું પ્રમાણિત કરું છું કે **વાલ્મીકી નીતા** દ્વારા પ્રસ્તુત થનાર લઘુ શોધ **નિબંધ "કૃષિ ક્ષેત્રે કામ કરતી મહિલાઓની સ્વર્થીક અને સામાજિક અંગે અભ્યાસ કડી તાલુકાના સંદર્ભમાં"** તેમનું સંશોધન કાર્ય મોલિકઅને સ્વતંત્ર છે. પ્રસ્તુત કાર્ય એમ. એ. એ. અભ્યાસ ના ભાગ રૂપે મારા માર્ગદર્શન હેઠળ આવશ્યક અભ્યાસ પરામર્સન મેળવીને નિષ્ઠા પૂર્વક અને સંતોષકારક રીતે કરેલ છે.

તારીખ- 17/2/2021

માર્ગદર્શકની સહી

Maniben M. P. Shah Mahila Arts College
Kadi - (N.G.) - 382 715,

સ્થળ - કડી

Co-ordinator
IQAC
Maniben M.P.Shah Mahila
Arts College, Kadi

ઋણ સ્વીકાર

માનવી સ્વાભાવિક રીતે પ્રગતિ ઝંખતો હોય છે. જીવનના ઉન્નત શિખરે સર કરવા તે હમેશા પ્રગતિશીલ રહે છે. માધ્યમ ક્ષેત્રમાં અલ્પપ્રધાન કરવાના હેતુથી માસ્ટર ઓફ આર્ટ્સ કક્ષા એ લઘુશોધ નિબંધમા પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે મદદ થનાર તમામનો સ્વાભાર માનું છું.

ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ ના માર્ગદર્શન દિશાસુચન મારા માટે ખુબ જ અગત્યના છે. આ માટે તેમણે સતત પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપનાર આર્ટ્સ વિભાગના ગુરુજનો પ્રત્યે આભાર લાગણી કરું છું.

આ અભ્યાસ તૈયાર કરવા અને મારી દ્રષ્ટીએ અને સિંચન કેળવી મારામાં રસરૂચી અને ઉત્સાહને જાળવી અને સર્જનાત્મક વિચારો પુરા પાડવા પ્રોત્સાહન આપનાર તથા શરૂઆત થી અંત સુધી માર્ગદર્શન આપનાર મારા માર્ગદર્શક ડૉ. હિનાબેન એમ.પટેલ મેડમની હું હમેશા આભારી રહીશ. તેમના સચોટ માર્ગદર્શન અને સર્જનાત્મક વિચારો એ મારા સંશોધન કાર્યમાં મદદરૂપ થનાર પ્રો. જલ્પાબેન પ્રજાપતિ , મિત્રોનો હું તેમનો અંતઃ કરણ આભાર વ્યક્ત કરું છું.

આભાર સહ ....

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પૃષ્ઠ નંબર
પ્રકરણ – ૧	**વિષય પ્રવેશ** - પ્રસ્તાવના - કૃષિનો વિકાસ એટલે ભારતીય અર્થતંત્ર ની વિકાસ - ભારતીય અર્થતંત્ર નો વિકાસ માટે ગ્રામ્ય વિકાસનું મહત્વ. - અભ્યાસનું કાર્યક્ષેત્ર - અભ્યાસના હેતુઓ - અભ્યાસનો સમયગાળો - અભ્યાસની પરિકલ્પના - અભ્યાસની પધ્ધતિ - અભ્યાસનું મહત્વ - અભ્યાસની મર્યાદા - પ્રકરણની રૂપરેખા	
પ્રકરણ – ૨	**સંદર્ભ સાહિત્યની સમીક્ષા** • પ્રસ્તાવના • ડૉ. સીમા ડે, ડૉ. નીલિમા શ્રી વાસ્તવ અને ડૉ. બી.કે.ઝા. • સંગીતા યાદવ • બાબા મયારામ • પ્રદીપિકા સારસ્વત	

૧ પ્રસ્તાવના

ભારત ખેતી પ્રધાન દેશ છે. ભારતની કુલ વસ્તીની ૭૦% લોકો ગામડામાં રહે છે. આ ગામડામાં રહેતા લોકો ખેતીના આધારે જીવનનિર્વાહ ચલાવે છે. તેથી આ ગ્રામ્ય લોકોના મુખ્ય વ્યવસાય ખેતી છે. વળી ભારત આદિકાળથી જ કૃષિપ્રધાન દેશ છે. દેશનો મોટો વર્ગ ખેતી સાથે સીધો સબંધ ધરાવે છે. તેથી સ્વાભવિક રીતે જ ખેતી ભારતીય લોકો માટે જ સ્વાર્થીક ઉપાજ્ન નું માધ્યમ ખેતી માટે જ રોજગારીનું પ્રથમ માધ્યમ અને સ્રોત છે. તેમજ ભારતની રાષ્ટ્રીય આવકમાં ૨૭% હિસ્સો અગત્યનો છે. રોજગારીમાં ૬૪% હિસ્સો તેમજ ભારતની રાષ્ટ્રીય આવક ૨૭% હિસ્સો અગત્યનો છે. ભારત જેવા ખેતીપ્રધાન દેશમાં આર્થિક વિકાસની પ્રક્રિયામાં ખેતી અગત્યનું સ્થાન છે. તેમજ દેશના સ્વાર્થીક સર્વાંગી વિકાસ માટે કૃષિક્ષેત્ર નો વિકાસ અનિવાર્ય બને છે.